

MARGARET CAVENDISH

Mielestä ja ruumiista & ihmisen ja eläimen tolkusta Kaksi filosofista kirjettä

1.35.

Armon rouva,

Kirjoittajanne mukaan mieli on substanssi, joka on selvästi erillinen ruumiista ja joka voidaan itse asiassa irrottaa ruumiista ja pysyy olemassa siitä riippumatta¹. Jos hän tarkoittaa luonnollista mieltä ja ihmisielua eikä siis yliluonnollista tai jumalallista, olen varsin eri kannalla. Vaikka nimittäin mieli liikkuu ainoastaan oman alueensa piirissä eikä elottomassa aineessa tai sen osia myöten, ei sitä kuitenkaan voi erottaa aineellisista osista tai saada säilymään itseksensä, koska se on samaista ainetta kuin kaikki eloton (sillä on olemassa ainoastaan yksi ainoa aineellisuus, yhdenlaatuista ainetta, vaikkakin lukuisissa eri as-teissa); mieli vain on sen itseliikkuva osa. Tämä seikka ei voi kuitenkaan valtuuttaa mieltä irtaantumaan luonnollisesta ruumiista, johon se kuuluu.

Myöskään en taida käsittää, kuinka mielen tai sielun tyyssija voisi olla jokin aivojen rauhanen tai tumake, jossa mieli istuisi kuin hämähäkki verkossaan, ja jossa verkon pieninkin liike antaisi sille tiedon hetkestä, jolloin hyökätä karpäsen kimppuun; ja että aivot saisivat tietoa niitä palvelevilta elonhengiltä² kuin palvelijoilta, jotka muurahaisten tavoin juoksentelevat sen liepeillä edestakaisin tiedottaakseen sille asioista; tai että, kuten toisten näkemyksenä on, mieli olisi valo, johon ajatukset on kirjailtu kuin airuen takkiin konsanaan, eikä aistinelimillä itsessään olisi mitään tietoa, vaan ne toimisivat ainoastaan mielen kurkistusaukkoina tai ladonovina, joista heitetään sisään aistipainekimppuja kuin viljalyhteitä.

Koska elävä, järjellinen ja aistinen on sekoittunut perin juurin elottomaan aineeseen, emme voi varata erillistä istuinta tai paikkaa järjelliselle, toista aistiselle ja kolmatta elottomalle, vaan ne ovat keskenään liudentuneina ja sekoittuneina kauttaaltaan koko ruumiissa; ja tästä syystä ymmärrys ja tieto eivät voi olla sidottuja vain päähän tai aivoihin. Mutta vaikka ne sekoittuvat keskenään, ne eivät kuitenkaan menetä sekoittuessaan omaa sisäistä luonnettaan sen enempää kuin puhtauttaan tai hienostuneisuuttaan, eivätkä myöskään ominaisia liikuntojaan tai toimiaan, vaan kukin niistä liikkuu oman luontonsa ja muotonsa mukaan sekoittumatta. Ihmisen rationaalisen osan eli mielen tai sielun toimia kutsutaan ajatuksiksi tai ajatushavainnoiksi, joita on aististen havaintojen lailla lukuisia; sillä vaikka ihmisellä ja muillakin eläimillä on vain viisi ulkoista aistielintä, näillä aistielimillä tehdään lukuisia havaintoja kuten tehdään myös kaikkialla ympäri ruumista; tai vielä oikeammin, kalan jokainen suomu on aistielin siinä missä silmä tai korvakin. Mutta kumpikin laatu, yhtä lailla järkipärisen kuin aistinen, eroavat toisistaan, vaikka myös muistuttavat toisiaan, koska ovathan kumpikin osa elollista ainetta, kuten jo aiemmin mainitsin: niinpä en lisää enää muuta, vaan ainoastaan annan sinun tietää, että pysyn alati,

Teidän uskollisena ystävänänne
ja palvelijananne

1.36

Armon rouva,

Kirjailijanne yrittää todistaa *Metodin esityksessään*, että ihmistä lukuun ottamatta kaikilta eläimiltä uupuu järki. Tuossa kirjassa hänen pääväitteesä kuuluu, etteivät muut eläimet voi ihmisten lailla tuoda julki kantojaan, ajatuksiaan tai mieliteitään puheen tai minkään muunkaanlaisten merkkien keinoin: hänen mukaansa se ei johdu sanojen muodostamiseen vaadittavien elinten puutteesta, kuten voimme huomata papukaijoista ja varislinnuista, jotka kykenevät varsin mainiosti päästämään ilmoille niille opetettuja sanoja ymmärtämättä kuitenkaan mitään sanomastaan.³

Minä vastaan tähän, ettei puheella tai sanoilla mieliteitänsä toiselle ilmaiseva ihminen tuo siten esiin niinkään omaa erinomaisuuttaan tai ylemmyyttään muihin olentoihin verrattuna, vaan useimmiten hölmöyttään, sillä pohtiva mies on puhuvaa miestä viisaampi. Muut olennot eivät osaa puhua tai vaihtaa ajatuksia toistensa kanssa ihmisten tavoin, tai muodostaa tiettyjä merkkejä niin kuin sokeat ja kuurot ihmiset: onko meillä syytä tämän perusteella päätellä, ettei niillä ole tietoa, mieltä, järkeä tai älyä?

Tämä on epäilemättä hyvin heikko väittäjä; sillä yksi ihmisruumiin osa, vaikkapa käsi, ei tunne yhtään vähemmän kuin toinen, eikä kantapää tunne sydäntä vähemmän, eikä jalka päätä vähemmän, vaan jokaisella osalla on oma aistisuutensa ja mielensä ja sen myötä aistinen ja järjellinen tietämyksensä, ja vaikeivat ne voi puhua tai antaa toisilleen tietoa puheen keinoin, kullakin niistä on oma ominaislaatuinen ja erityinen tietämyksensä, aivan samoin kuin jokaisella yksittäisellä ihmisellä on oma erityinen tietämyksensä, sillä kenenkään ihmisen tieto ei ole samaa kuin toisen. Jos siis tuollaista ominaislaatuista ja erityistä tietämystä on kussakin ihmisen kaltaisen elävän olennon osassa, sitä voi hyvinkin olla myös erilaisissa olennoissa.

Mutta tämä jokaiseen olentoon erityislaatuiseina kuuluva tieto ei todista, ettei niillä olisi minäkäänlaista jaettava tietoa, yhtä vähän kuin inhimillisen tiedon puute todistaa järjen uupuvan; järki on aineen ajatteleva osa ja tekee jokaisen olennon ja olentolajin havainnoista, huomioista ja älystä erilaisia niiden ominaisluonnon mukaisesti, mutta havaitseminen, huomiointi ja äly eivät voi tuottaa järkeä, koska järki on syy ja nämä sen seurauksia. Muilla olennoilla ei ole samanlaista kieltä, matemaattisia sääntöjä ja todistuksia tai muitakaan taiteiden tai tieteiden aloja kuin ihmisillä; siitä huolimatta niiden havainnot ja huomiot voivat olla yhtä viisaita kuin ihmisten, ja niillä voi omin tavoin ja keinoin olla yhtä paljon tietämystä ja keskinäistä kanssakäymistä kuin ihmisilläkin: jätänkin eläimet niiden pariin ja ihmisen omahyväiseen erityisasemaansa ja erinomaisuuteensa, pysyen,

Teidän uskollisena ystävänäne
ja palvelijanaanne

Suomentanut Elina Halttunen-Riikonen

(alun perin: Kirjeet 1.35 & 1.36. kokoelmasta *Philosophical Letters. Or Modest Reflections Upon Some Opinions in Natural Philosophy*. London 1664.)

Suomentajan huomautukset

- 1 Cavendish viittaa tässä, kuten myös seuraavassa kirjeessä, René Descartesin (1596–1650) teokseen *Filosofian periaatteet* (*Principia philosophiae*, 1644). *Teokset III*. Suom. Mikko Yrjönsuuri, Jari Kaukua, Sami Jansson & Tuomo Aho. Gaudeamus, Helsinki 2003.
- 2 Lat. *spiritus animalis*, sanapari, jolla Descartes selittää mielen ja ruumiin välistä suhdetta: hänen mukaansa aivojen käpyrauhasesta lähtee elonhenkiä ruumiin eri osiin välittämään viestejä.
- 3 René Descartes, *Metodin esitys* (*Discours de la méthode pour bien conduire sa raison, et chercher la vérité dans les sciences*, 1637). *Teokset I*. Suom. Sami Jansson. Gaudeamus, Helsinki 2001.